

PRIEDAS

MENAS LITERATŪRA MOKSLAS

2005 GRUODŽIO 10 d.

DRAUGO ŠEŠTADIENINIS PRIEDAS

Nr.239 (46)

Jis pasirinko minkštus debesis, draugystę danguje su sakalais

VIRGINIJA PAPLAUSKIENĖ

*Mes atradome savo žemę
ir savo dangų.
Mėlyną žemę. Mėlyną dangų.
Mėlyną sniegą.
Tarp kieto gruodo
ir minkštų debesų.*

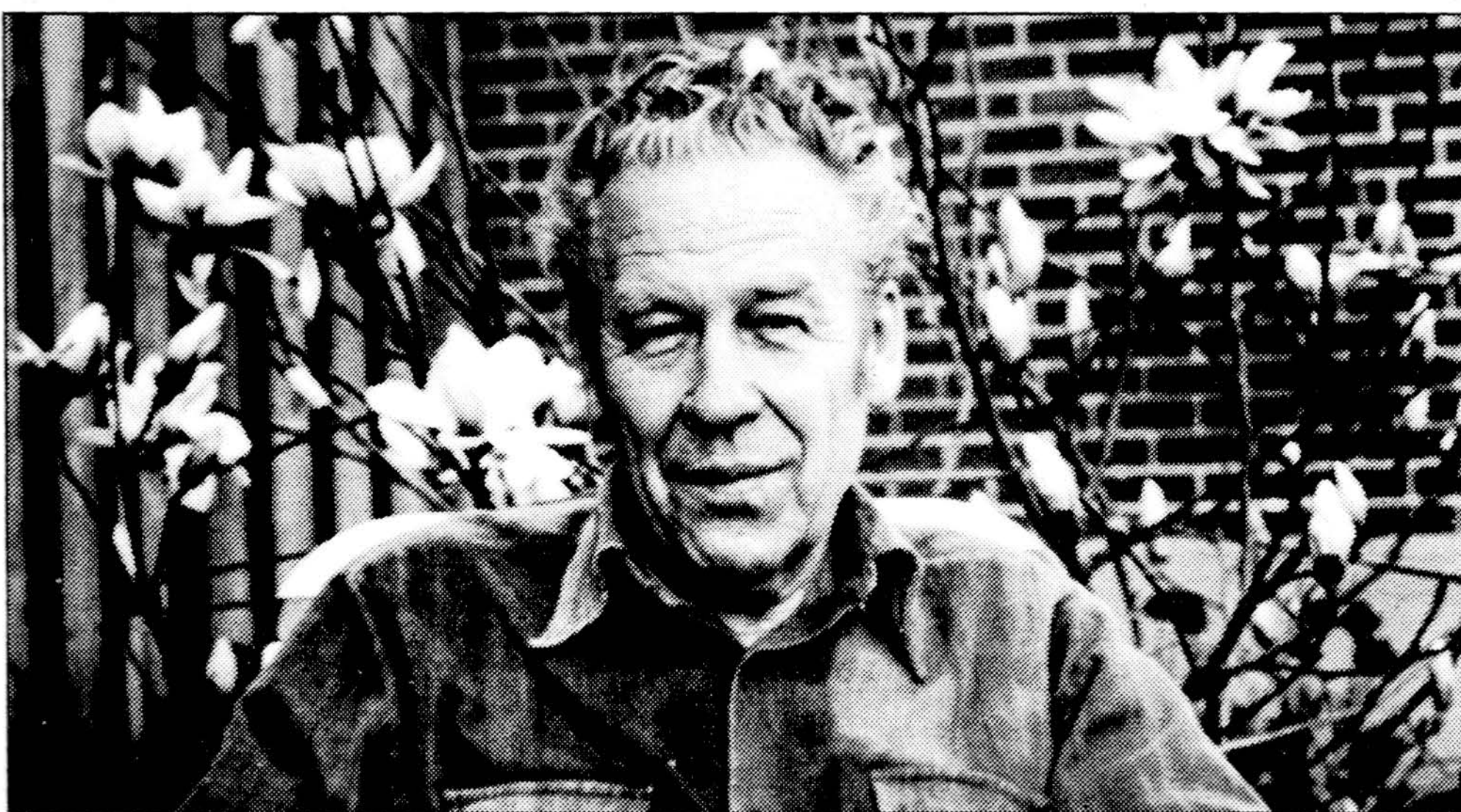
Henrikas Nagys

Vienas iškiliausių poetų, meno ir reiklų literatūros kritikų, puikus vertėjas — Henrikas Nagys — egzilyje pragyveno daugiau nei penkiasdešimt metų, tačiau neįleido šaknų, nepripato svetimose žemėse. Jis gyveno savo sukurtoje erdvėje, turėjo savo mėlyną dangų, kuriame nuolat plasnojo jo numylėtas sakalas — svajonė. Gyveno svetur, puoselėdamas viltį nuvykti į tėvynę — Lietuvą. Ten, kur buvo tikrieji namai, kur buvo jo kūrybinio kelio pradžia.

Laimė nusišypsojo. 1991 metais džiaugsmingai sugrįžo apglėbti savo žemės, pasveikinti plunksnos brolius draugus tiek fizine, tiek dvasine prasme. Skaitytojams padovanojo poezijos rinktinę simboliniu pavadinimu — *Grižūlas*. Ruošdamas leisti savo antrąją poezijos rinktinę Lietuvoje, atsiuntė iš Kanados pluoštą naujų eilėraščių. Jis viltinškai laukė knygos *Sakalų valanda* pasirodymo.

Džiugi valanda išmušė. Deja, Henriko Nagio gyvybės siūlas jau buvo nutrauktas. Klatinga liga sukaustė jo biologinį laikrodį, tačiau jo kūrybinis laikas nesustabdomai tęsiasi.

Kaune, Maironio lietuvių literatūros muziejuje, poeto 85-osioms gimimo metinėms surengta paroda „Sakalo — brolio neišdaviau“ (rengeja yra šio straipsnio autorė). Lankytojų dėmesiui pateikta gausi archyvinė medžiaga — dokumentai, fonototraukos, rankraščiai, laiškai, knygos, spaudiniai, meno kūriniai, memorialiniai daiktai — iš Henriko Nagio, Juliaus Kaupo, Alfonso Nykos-Niliūno, Stasio Santvaro, Birutės Pūkelevičiūtės, Vy-

Henrikas Nagys

Jis gyveno savo sukurtoje erdvėje,
turėjo savo mėlyną dangų, kuriame nuolat plasnojo jo
numylėtas sakalas — svajonė.

tauto A. Jonyno, Antano Vaičiuliaičio rinkinių, esančių muziejuje. Pirmą kartą eksponuojama gausi nauja, originali medžiaga iš poeto sesers Zinos Katiliškienės (poetės Liūnės Sutemos) bei atsiųsta poeto žmonos Birutės iš Kanados. Paroda puošia dailininkų A. Vaitkūno, T. Valiaus H. Nagio poezijos knygoms iliustracijos bei artimo poeto draugo dailininko Vytauto Igno paveikslai. Paroda parengta monografiniu principu, kuris atspindi tris rašytojo gyvenimo laikotarpius: 1920–1944 m. Lietuvoje; 1944–1949 m. Vokietijoje; nuo 1949 iki 1996 m. Amerikoje bei Kanadoje.

Henrikas, kartu su broliu — dvyniu Martynu, atėjo į pasaulį 1920 m. spalio 12 d. Mažeikiuose. Tėvas Augustinas buvo geležinkelietis, todėl šeima teko kilnotis iš vienos vietos į kitą. Beveik visada gyvendavo netoli geležinkelio stoties. Gal todėl ir užgimė Henriko sieloje

nostalgiskas kelionių troškimas, neapčiuopiamų svajonių ilgesys ir jų nepasiekiamumo liūdesys. Gyveno ir mokėsi Radviliškyje, Kaune, Skuode, Šilutėje, Kėdainiuose, Naujojoje Vilnioje. Didelę reikšmę jo gyvenime suvaidino mama Antanina Grundmanis ir senelė Emilija Peters. Iš abiejų puikiai išmoko latvių ir vokiečių kalbų, pasakojimo meno.

Jau nuo gimnazijos suolo savo originalia kūryba bei vertimais įžengė į svarbius tuometinius nepriklausomos Lietuvos žurnalus: *Ateitį, Mokslo dienas, Naująją Romuvą, Židinį*; almanachus — *Pirmieji žingsniai, Varpai*. Vėliau studijavo Vytauto Didžiojo universitete germanistiką, lituanistiką, meno istoriją. Jaunas studentas su didžiausiu susidomėjimu lankė privatų dr. J. Girniaus filosofijos seminarą, kuris vykdavo daktaro bute Žaliaikalnyje. Čia jam buvo atvertos Kierkegor, Jasper, Heidegger filosofijos paslaptys, palikusios gilų pėdsaką jaunuolio mąstymui. Vėliau jis rašė:

—Egzistencialistinė filosofija, bent man, buvo artima ir perprantama, bet, svarbiausia, ji privertė angažotis ir gyvenime, ir poezijoje.

Universitete buvo aktyvus literatūros seminario lankytojas ir da-

lyvis: skaitė savo eilėraščius, klausė kitų, pradedančiųjų kūrybą. Šiame seminare jis susitiko ir su Juliumi Kaupu, kuris studijavo mediciną, bet reiškėsi kaip rašytojas. Šis susitikimas buvo lemtingas, tarsi perpykęs dvi jautrias, meniškas sielas amžinai draugystei.

Viena svarbiausių H. Nagio gyvenimo knygų buvo prancūzų rašytojo A. Fournier *Didysis Molnas*. Knyga pakerejo jį, užburė — aprašyti brolybės, draugystės, ištikimybės principai tarsi suaugo su jo kūnu ir dvasia. Jis sakė, kad be šios knygos būtų nyku gyventi, todėl ir saugojo ją savo bibliotekoje iki pat mirties.

Artinantis antrajai rusų okupacijai, 1944 m. liepos mėnesį H. Nagys pasitraukė iš Lietuvos beveik tuščiomis rankomis. Didžiausias turtas buvo jo numylėtų poetų — R. M. Rilės ir J. Kossu-Aleksandravičiaus poezijos tomeliai. Po klajonių švabų žemėje susirado Drezdene tėvus, seserį Ziną, kuri, išvykdama iš namų, paėmė brolio poezijos rankraščius — jai tai buvo brangiausia.

Henrikas studijavo Innsbruko, Freiburgo universitetuose. Vokietijoje susižavėjo G. Traki kūryba,

Nukelta į 2 psl.

ŠIO ŠEŠTADIENIO PRIEDO PUSLAPIUOSE

Jis pasirinko minkštus debesis • Graži, viltinga ir atgimusi Lietuva •
Henrikas Nagys • „Exultate“ koncertas Philadelphijoje •
Atsisveikinant su prof. Rimvydu Šilbajoriu • Lietuvos himno istorija

NAGYS

Atkelta iš 1 psl.

vertė jo eilėraščius į lietuvių kalbą. Innsbrucko universitete parašė ir apgynė disertaciją „Georg Traki ir kelias iš impresionizmo į ekspresionizmą“.

Vokietijoje įstojo į lietuvių rašytojų draugiją tremtyje. DP (išvietintųjų asmenų — Displaced Persons) stovykloje susitiko savo draugą J. Kaupą, čia susipažino ir susidraugavo su poetu A. Nyka-Niliūnu. Zenonas Ivinskis pavadino juos „trijų muškietininkų draugija“. Jaunuolius suartino literatūra, menas, filosofija.

Gabiems, jauniems, talentingiems kūrėjams rūpėjo aukštas meninis literatūros lygis. Patys būdami rašytojai, poetai, ėmėsi ir kritikų plunksnos: įsijungė į aktyvų bendradarbiavimą spaudoje. H. Nagys pasirašinėjo Jono Vakario, Vytauto Statkaus slapyvardžiais. Savo kūrybą spausdino metraštyje *Tremties metai*, bendradarbiavo leidiniuose *Mintis*, *Tėviškės garsas*, *Tremtinių mokykla*. Debiutavo 1946 m. — Innsbrücke rotoprintu išleido pirmąsias knygas, kurios buvo premijuotos. Toks buvo jaunuolių pirmas žingsnis literatūrinės šlovės link. Dedikuodamas savo debiutinę knygą draugui A. Nykai-Niliūnui, Henrikas Nagys įrašė: „Žmonės, kurie dar šiandien turi svajonių, — yra kaip uostai su mirusiais laivais, kurių stiebai beviltiškai lankstosi vėjuose ir niekad nebeneš baltų būrių, ir niekad nebeatsispindės vandens begalinėje platumoje. O jie vis dar gyvena svajonėmis ir gali už jas mirti“. H. Nagys pabėgėlių stovyklose gyveno sunkiomis sąlygomis, bet neprarasdavo vilties, puoselėjo svajones, už kurias buvo pasiryžęs mirti.

Poetas per Grįžulą, per Sakalų valandą, per kitas savo knygas ir vertimus padovanojo mums begalinį kūrybos pažinimo džiaugsmą.

H. Nagys išsiskyrė iš draugų begaliniu veiklumu, visuomeniškumu. Jam rūpėjo padėti bestudijuojančiam jaunimui — ne tik materialiai, bet ir moraliai. Innsbrucko universitete įkūrė sambūrį „Lithuania“, leido tokiu pat pavadinimu laikraštį. Sambūryje įsikūrė daug įvairių būrių, sekcijų, meno kolektyvų. Literatūros sekcijai vadovavo pats H. Nagys. Jis išrūpindavo studentams iš tuometinės valdžios ne tik pinigines pašalpas, rūbus, bet ruošdavo ir įvairius minėjimus, vakarus. Viena tokių jo surengtų vakarų jis ir susipažino su savo būsima žmona Birute Vaitkūnaite — išraiškos šokio choreografe, menininke. Henrikas Nagys turėjo aktorinių sugebėjimų — sodriu, išraiškingu balsu skaitė eilėraščius, pakerėdamas auditoriją.

1949 metais, gavęs iš kun. Leonardo Andriekaus iškvietytą — afidevitą, visa Nagių šeima persikėlė į Ameriką. Henrikas čia neužsibuvo, skubėjo į Kanadą pas savo išrinktąją. Vėliau su Birute susituokė ir sulaukė sūnaus Gintaro.

Menininko gyvenimas pasiskirstė tarp Kanados ir Amerikos, kurioje buvo jo artimieji — sesuo Zina, tėvai, plunksnos broliai, draugai. Aktyviai įsijungė į literatūrinę veiklą — dalyvavo antologijos *Žemė*, žurnalo *Literatūros lankai* parengime ir leidime, bendradarbiavo žurnale *Aidai*, laikraštyje *Nepriklausoma Lietuva* (kurį teko ir redaguoti), buvo kūrybingas *Lietuvių Enciklopedijos* bendraautorius.

Jis buvo vienas pagrindinių iniciatorių ir organizatorių, leidžiant *Literatūros lankus*. Šiame leidinyje daugiau nei pusė straipsnių buvo skirta literatūros kritikai, recenzijoms. H. Nagiui iki skausmo rūpėjo išlaikyti aukštą literatūros meninį lygį. Jis rašė griežtas recenzijas, pasirašinėdamas ne tik slapyvardžiais, bet ir atvirai — savo pavarde. Tokiu būdu jis užsitraukė

Menininkas nemėgo paviršutiniškumo — ilgai ir kantriai ieškodavo jam svarbaus ir reikalingo vienintelio žodžio.

daugelio rūstybę: buvo viešai kritikuojama ne tik jo kūryba, bet ir asmeninis gyvenimas. Skaudūs gyvenimo smūgiai nepraejo lengvai, sužeidė jo tatrią, jautrią širdį, palikdami gilius randus.

H. Nagys negailėjo savęs:

— Nesu hermetiškos poezijos adeptas ir niekad nerašau tik sau. Negyvenu dramblio kaulo bokšte, neišsijungiau telefono, kad lietuviai ir šeštadieninės vargo mokyklos netrukdytų mano parnasinės ramybės...

Jis turėjo daugybę darbų ir visuomeninių išpareigojimų: dėstė Montrealio universitete, buvo Montrealio aukštesniųjų lit. kursų vedėjas, lietuvių literatūros dėstytojas, Montrealio lietuvių akademinio sambūrio „Lithuania“ įkūrėjas ir ilgametis pirmininkas, Santaros nuolatinis dalyvis ir paskaitininkas (nuo 1958 m. išrinktas Santaros garbės filisteriu), V. Krėvės premijos įsteigėjas, Kanados LB Kultūros fondo pirmininkas, parodų organizatorius. Ypatingą ryšį turėjo su savo draugais dailininkais — Vytautu Ignu, Telesforu Valiumi, Romu Vielsu. Rašė straipsnius, vertė iš vokiečių, anglų, latvių kalbų savo mėgstamų autorių eilėraščius į lietuvių kalbą. Nuo gimnazijos suolo pamilo R. M. Rilke kūrybą, išvertė jo *Sakmę apie Korneto Kristupo Rilke meilę ir mirtį*. Vėliau dail. T. Valius iliustravo vertimą ir puikus leidinys išėjo 1987 metais.

H. Nagys mėgo ir vertė F. Holderlin, R. Dehmle, S. Georg, E. Stadler, P. Celan, C. Sandburg, T. Wilder, K. Skalbę, J. Rainį, Z. Lazdą ir kitus. Originaliai kūrybai laiko stigdavo, juolab, kad ne taip lengvai liejosi žodžiai.

— Rašau labai braukdamas, todėl mano juodraščiai yra daugiaaukščiai ir sunkiai iššifruojami. paprastai eiles kelis kartus perrašinėju, kartais mašinėle, kad išgyčiau atstumo, — rašė poetas.

Menininkas nemėgo paviršutiniškumo — ilgai ir kantriai ieškodavo jam svarbaus ir reikalingo vienintelio žodžio. Ir tas žodis ateidavo, suskambėdavo. H. Nagio eilėraščiuose atsiskleidžia jo savitas poetinis pasaulis, begalinė erdvė, kurioje vyrauja juoda ir balta, šviesos ir tamsos simboliai, gėrio ir blogio pradai. J. Kaupas buvo pajutęs, geriausiai perpratęs, artimo draugo poetinį pasaulį. Jis rašė:

— Pagrindinės jo poezijoje keliamos idėjos yra žmogaus kova su pilka kasdienybe, sunki žmogiškoji vienvietė, mirties ir praeinamumo tragika, iliuzorinio idealo ieškojimas ir tobulo meilės ilgesys. <...> Gyvenimo problematiką H. Nagys sutinka nepasiduodamas pesimizmui, bet su kovos dvasia ir tikėjimu žmogaus potencialia didybe.

Poetas, kaip ir jo draugai grafikai — rėztuku, o jis — žodžiu, išgauna jausmą, nuotaiką, skambesį. Apie eilėraščių gimimą rašo:

— Eilėraščiai gimsta laimingą valandą... kai viskas tarsi savaime sukreinta savon vieton... kai visos žodžio dimensijos — prasmė, vaizdinė, muzikinė — susilydo į vieningą lydinį... Tai savotiška alchemija, nenusakoma racionaliais žodžiais...

Henrikas Nagys parengė ir išleido šešias poezijos knygas, vertimų knygą parašė kantatą — *Kryžių ir rūpintojėlių Lietuva* (muziką sukūrė A. Stankevičius). Kanadoje ir Amerikoje išleido: *Saulės laikrodžiai* (1952), *Mėlyną sniegą* (1960), *Brolius baltus aitvarus* (1969), *Prisijaukinsiu sakalą* (1978); Lietuvoje išėjo: *Grįžulas* (1990).

Henriko Nagio poezija buvo apdovanota įvairiomis premijomis. Debiutinė knyga *Eilėraščiai* apdovanota „Patria“ leidyklos premija Vokietijoje; už knygą *Broliai balti aitvarai* paskirta lietuvių rašytojų draugijos premija Čikagoje; už knygą *Prisijaukinsiu sakalą* paskirta Vinco Krėvės premija Kanadoje, už rinktinę *Grįžulas* įteikta Jotvingių premija Druskininkuose.

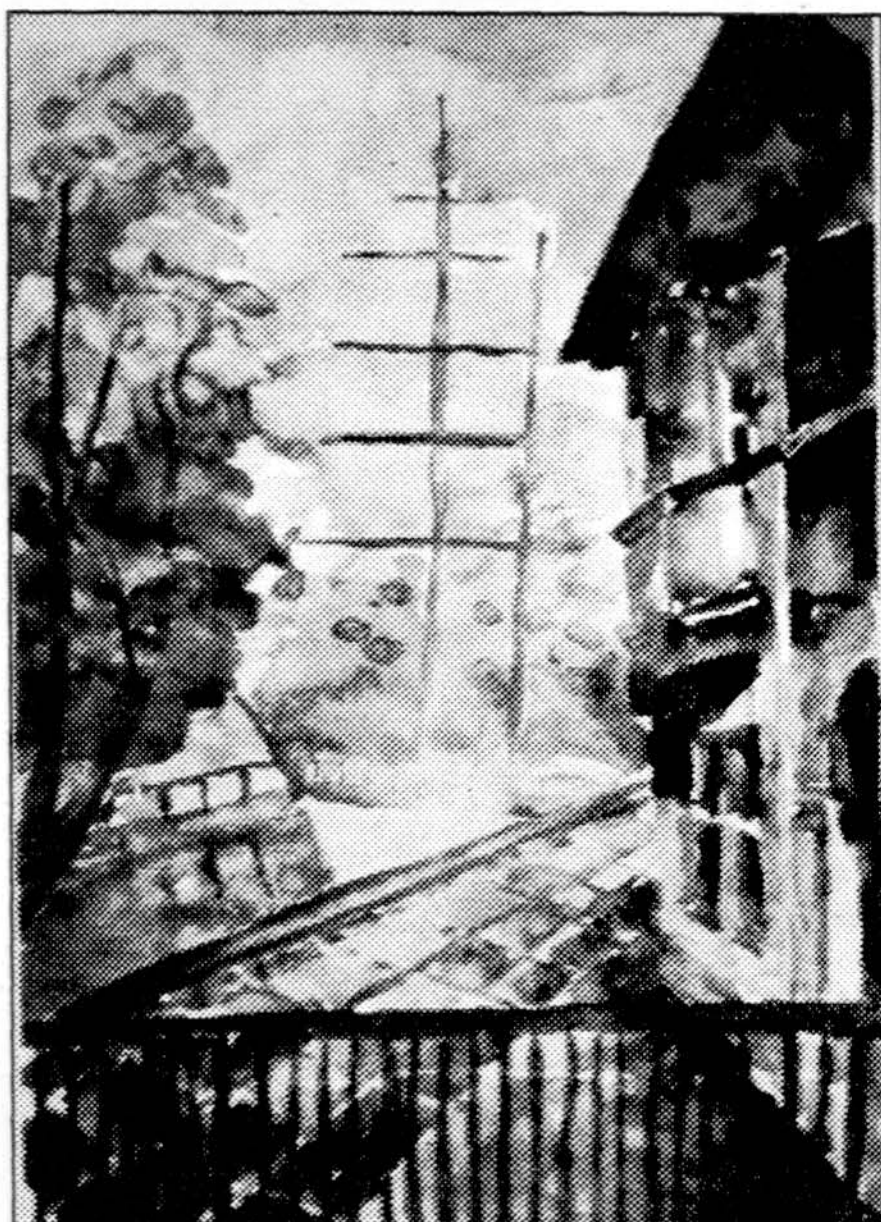
Lietuvoje 1996 metais — su skambo *Sakalų valanda*.

Poetas per *Grįžulą*, per *Sakalų valandą*, per kitas savo knygas ir vertimus padovanojo mums begalinį kūrybos pažinimo džiaugsmą. Menininkas, apdainavęs mėlyną dangų, išdidų brolių sakalą, paliko kietą gruodą žemėje ir pasirinko minkštus debesis, draugystę danguje su sakalais.

Noriu tarti nuoširdžiausius padėkos žodžius Birutei Vaitkūnaitei-Nagienei, Zinai Katiliškienei, D. Augūnienei-Kaupienei, Alfonsui Nykai-Niliūnui, M. Jonynienei, V. ir B. Ignams už perduotą, padovanotą muziejui medžiagą, kurios dėka pavyko parengti įdomią ir originalią parodą, skirtą Henriko Nagio atminimui. ☺

1988 metais Čikagos Jaunimo centre, Henrikas Nagys pasirašo savo knygą. Stebi: Beatričė Vasaris ir Ingrida Bublienė. Jono Kuprio nuotrauka

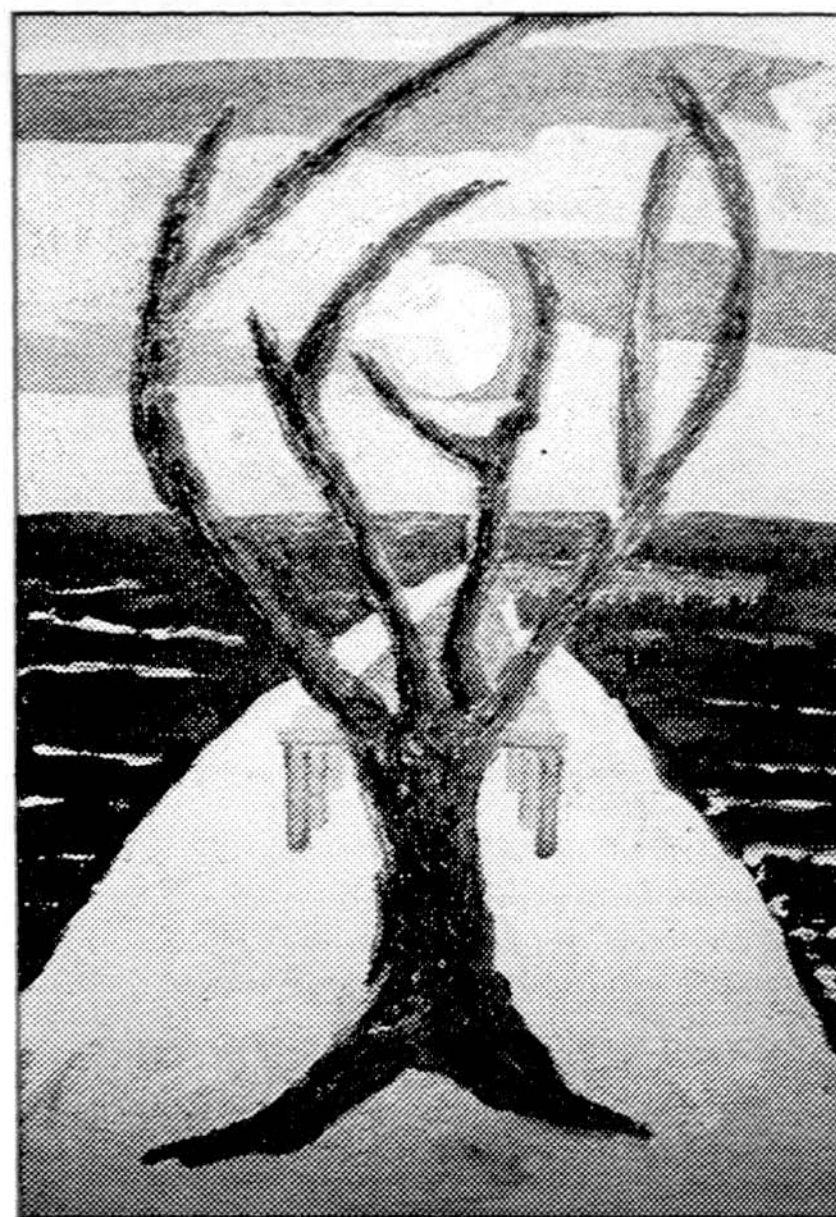

Ramunė ir Eglė Jašinskaitės.
„Meridianas“. Klaipėda.

Ramūnas Petrusevičius.
„Varpinė“. Musninkų vidurinė mokykla, 11 kl.

Ieva Marozovaitė.
„Be pavadinimo“. Čikaga.

IEVA ŠADZEVIČIENĖ

Graži, viltinga ir atgimusi Lietuva

I jaunųjų menininkų parodą – konkursą „Atgimusi Lietuva“, įvykusį šių metų lapkričio 25 dieną Jaunimo centro Čiurlionio meno galerijoje, atsiuntė savo darbus beveik šimtas jaunuolių.

Darbai kupini kūrybinės ugnies, savitų idėjų, asmeninės raiškos. Konkurse dalyvavusieji buvo suskirstyti į tris amžiaus grupes; jaunųjų menininkų amžius apima vaikus nuo 10 metų iki 24 metų jaunuolių, dalyviai gyvena skirtingose pasaulio pusėse (nuo Musninkų miestelio, Lietuva, iki Kalifornijos, JAV). Atgimusios Lietuvos meninė kalba labai panaši: čia lietuvių tautai reikšmingos istorinės datos prazysta gėlėmis (Remigijus Gataveckas, 21 m., Vilnius), žali peizažai pasipuošia bažnyčiomis, trispalvėmis ir laisvės bei taikos paukščiais. Tautiniai motyvai persipina su istorija ir kultūrinio paveldo simboliais.

Vienas dažniausiai pasirodančių atgimusios Lietuvos simbolių – paukštis. Tai ir šešiolikmetės Jovitos Čepkauskaitės (Mugninkai) pranašaujantis pavasarį gandas, ir savo amžiaus grupėje pirmos vietos laimėtojos Mikonytės Sandros (14 m., Radviliškis) linksmomis guašo spalvomis ant paukščio sparnų virš stilizuoto miesto nešama lietuvaitė tautiniu kostiumu, ir Ignotaitės Silvijos (15 m., Vilnius) pieštuku atliktas darbas, vaizduojantis daugybę rankų, išleidžiančių paukščius, greičiausiai balandžius, taikos skrydžiui. Kiek daugiau simbolistinis trečiosios laimėtojų Jašinskaitės Eglės ir Jašinskaitės Ramunės (18 m., Klaipėda) diptikas: mistiniai paukščiai, bekylantys virš apsupto kopomis vandens.

Vienas įdomiausių ir stipriausių kūrinių pirmos vietos laimėtojos Ritos Zarauskaitės (18 m., Radviliškio rajonas) triptikas, gilia menine raiška ir simbolinėmis prasmėmis atkartojantis

stilizuotą paukščio – medžio – kryžiaus motyvą. Grafiškas piešinys, atliktas juodu tušu bei sidabro ir aukso spalvomis, skirtingomis variacijomis, atsikartoja ant kiekvienam lietuviui pažįstamų trispalvės – geltona, žalia, raudona – fonų. Medis virsta kryžiumi ir pagaliau plasnoja kaip paukštis. Aiškus gyvybės simbolių – kiaušinių vaizdinys. Atgimimo paukštis po savęs palieka gyvybę, ciklas tęsiasi. Praeitį, išgyventas okupacinių metų kryžius, virsta dabarties paukščiu, padedančiu kiaušinių ateičiai.

Paukščio, kaip laisvės, vilties, atgimimo simbolio kilmė labai sena: Krikščioniškoje ikonografijoje dėl sparnų ir skrydžio paukščiai nuo seno laikyti tarpininkais tarp žemės ir dangaus (sparnuotos dangiškos būtybės).

Jovita Čepkauskaitė.
„Tėviškės gandrai“. Musninkų vid. mokykla.

Atgimusi Lietuva didelėje dalyje menininkų kūrinių siejama su religija: labai dažnai tai bažnyčia ar jos motyvas. Bažnyčia, kaip architektūrinis pastatas, savyje neša istorinio išliekamumo reikšmę, kuri tampa religijos, atlaikusios šimtmečių bandymus, simboliu. Vienas detaliausių ir kruopščiausių darbų, eksponuojamų šioje parodoje, Andriaus Šajaukos (16 m., Rokiškis) kūrinys: persipinantis žymiausių ir vieno seniausių Lietuvos architektūrinių paminklų: Šv. Onos ir Bernardinų architektūrinio ansamblio, Aušros Vartų detalūs piešiniai, įkomponuojama heraldinė atributika. Kitas nuotaikingas Šlekonytės Monikos (13 m., Pasvalys), guašu atliktas darbas, tiesiog primenantys gerai pažįstamą daugelio Lietuvos miestelių vaizdus; jaukiai boluojančius vasarinės žalumos fone baltus bažnyčios bokštus.

Bažnyčią, kaip atgimusios Lietuvos simbolį, savo darbuose piešia ir Lina Radionovaitė (23 m., Vilnius), Sandra Gerasimavičiūtė (15 m., Kaišiadorys), Ieva Degutytė (16 m., Alytus) ir kt.

Jaunieji menininkai neretai pasirenka ir tautinius motyvus: Giedrė - Elena Krulikaite (18 m., Šiaurės Karolina), trečios vietos laimėtoja, vaizduoja tautiniais rūbais apsirengusią senolę, duodančią velykinį margutį mergaitei (papročių perdavimas iš kartos į kartą); Gaivaronskaja Tatjana (18 m., Šalčininkai) tautinius motyvus (lietuvaitė tautiniu kostiumu) apjungia su istoriniais vaizdiniais: karaliaus Mindaugo, LDK Didžiojo kunigaikščio Vytauto portretais ir pan. Istoriniai – tautiniai darbai, kartais menantys visai netolima praeitį, atspindėti Čipkutės Santos (13 m., Utena), Rastenytės Kristinos (14 m., Kupiškio raj.) kūriniuose; plazdanti trispalvė, „kovo 11“ užrašai žmonės, susikabinę už rankų, viltingai apglėbiat rutulį.

Kiti darbeliai, skirti atgimusiai Lietuvai, apima įvairias temas ir išraiškos priemones: nuo pieštuku atliktų kūrinių iki tušo, meniško vaško skutinėjimo, spalvingo guašo, temperos. Skleidžiasi gėlės – Petraitytės Jurgos, 12 m., Šlenytės Deimos, 12 m., ir kitų Vilkaviškio rajono jaunųjų menininkų darbuose, kiek pastelinėmis guašo spalvomis įjungiant ir mišrią spalvotų pieštukų techniką, kaip atgimusi Lietuva prazysta gėlės. Amerikos jaunajam lietuviui Gylys – Streit

Lietuvos ir Amerikos jaunųjų lietuvių menininkų darbai šlovina atgimusią nepriklausomą Lietuvą, ir su džiaugsminga viltimi žvelgia į ateitį.

Nukelta į 7 psl.

PASAKŲ SAKALAS

Norėčiau sakalo. Balto
kaip Arktikos sniegas.
Tojo — nykstančios giminės
Kanados šiaurėje. Kuriuos vagia
ir veža slapta į arabų
didikų rūmus. Ir miršta jie
ilgesingai ir skaudžiai,
nebematę daugiau nei šiaurės
pašvaisčių, nei sniego.

Arba tebūna jisai
tasai raibas paukštis,
dainose kypavęs
ant tėvelio dvaro,
kur nors Žemaitijoje
arba Vilniaus žemėj,
gėręs gurgiantį ir geliančią šaltą
verdenį vandenį girių gelmėj,
sklandęs šimtmečius
virš pilių ir virš kuorų,
nusileisdamas kartais ant sakalininko
tvirtos ir ramios rankos.

Arba galėtų jis būti
senelės pasakų sakalas,
kurio — kaip aitvaro — nėra niekas matęs.
Tiktai aklas raganius,
kuris pakėlęs karčiamejo pasakoją
apie didelį ir neregėtą
paukštį, kaip sakalą,
plasnojančią pilnatyį,
visą dangų užklojančią,
žaižaruojančią savo sparnais...

Norėčiau sakalo. Balto
kaip pasakų sniegas.

TESTAMENTAS

Nudažykite mano plaukus juodai prieš mirtį,
kad galėtų naktis ramiai miegoti šalia.
Kad nepajėgtų niekas niekad atskirti,
kur yra jos, kur mano, sapnai ir dalia.

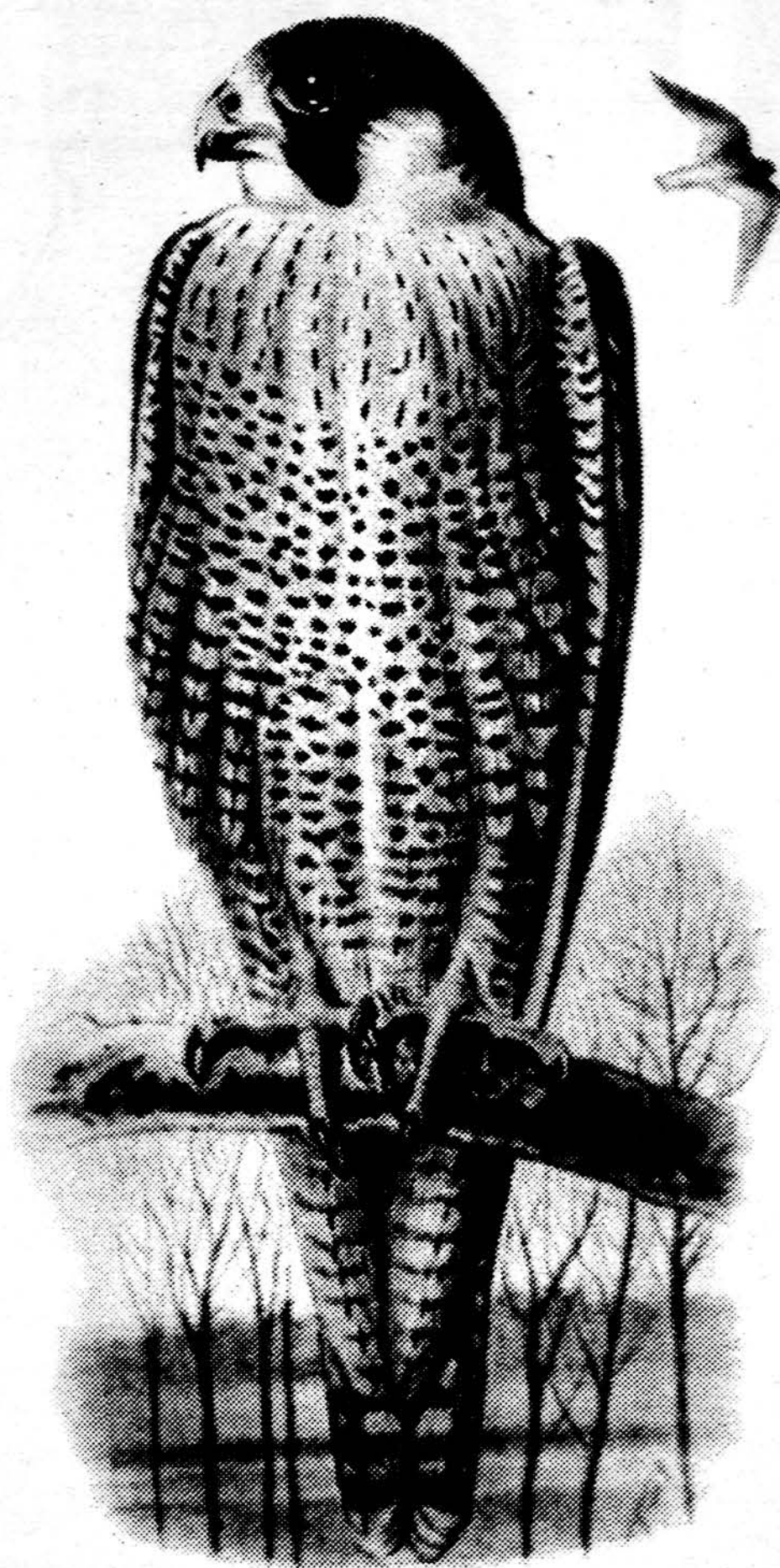
Nudažykite mano veidą žaliai prieš mirtį,
kad galėtų giria ramiai žaliuoti virš manęs.
Kad nepajėgtų niekas niekad atskirti,
kur yra medžiai, kur samanotos ir kur aš.

Nebijok tylumos. Žiūrėk
kaip žemė žiemą žiemoja:
tyli ir kantri.
Užpustytojų paežerėj,
po ledu ir po gruodu,
miega šaknys sapnuodamos
atodrėkį.
Saulės laukia sula.

Nebijok tylėti. Tyla —
visų pavasarių motina.
Apglėbk ir priglausk
išnešiotiną
žodį.
Ir lauk.

Leisk žodžiams augt.
Tegul sotina
ir juos, kaip medį ir želmenį,
neišmatuojami gelmenys...
Leisk žodžiui nokti.
Tylėk —
ir lauk.

HENRIKAS

NAGYS

GRĮŽIMAS

Spindi saulėj langai po audros ir lietaus,
mano tėviškės namo langai.
Sugrįžtu iš kelionės ilgos ir matau:
skęsta saulėje tėvo namai.

Beržo tošis balta, kaip balandžio sparnai.
Klega medžiuose paukščių minia.
Mane sveikina kaimo linksmi kaminais,
mirkuliuodami saulės tvane.

Basos kojos surinka iš džiaugsmo — tai ji!
mano tėviškės kiemo smiltis.
Ir nuo raudančių rankų nukrinta klaiiki
prakeikimo naktis.

Saulės laikrodžiai

SESUO

Tu taip arti, kad net skauda.
Ir vis tiek
vaikštau su savo svajonių
sakalu ant rankos
ir nepažįstu tavo
erškėčių žemės.
Kažkas nudažė
mudviem akis
ta pačia spalva.
Iš to paties molio išdegino
kermošinius švilpukus:
molines paukštes.
Tu padėjai savąjį ant ugniakuro:
vėjui švilpauti.
(Manąjį sudaužė piktas piemuo
Skuodo žvyruobėj.)
Tu vis tebeieškai
niekeno žemėje,
skubėdama, nervingais pirštais,
paskutinės nuolaužos,
kuri užbaigtą ašotį
ir vanduo su debesimis
rastų jame namus.
Vaikštom kartu,
taip arti, net skaudu,
ieškodami stebuklingo žodžio,
kuris padėtų mudviem išspręsti
molio ir paukščio mįslę.
O erškėčiai keroja tavo sode.
O mano sakalas dar neužgimęs.

Visą gyvenimą
ieškojau tavęs —
savo paukščio.
Dabar ant aukšto
nulapojusio klevo,
tarp sunkių ir lietingų
lapkričio debesų,
tupi vienas ir svetimas
mano sakalas:
mieguistom akim,
tarytum sapnuodamas,
žiūri jisai
į tolimą tolimą —
ir nemato žemės,
ir nemato manęs.

REQUIEM

Paskutinieji vėjai pakyla
ir atsidūsta miškai.
Kadugynuose
pagaliau atradau tave.
Kvepia eglių sakais.
Tavo plunksnas nudažė
vakaras pelenų spalva.
Bežadė, kurčia kalvą
į tuščią erdvę kyla...

Ir tyliausia tyla nutyla,
kai rankose šaltą ir pilką
sakalą savo laikai.

Prisijaukinsiu sakalą

Vilniaus medicinos draugijai 200 metų

DOC. D. TRIPONIENĖ

2005 m. gruodžio 12 d. sukanka
200 m., kai buvo įkurta
Vilniaus medicinos draugija.

Šios draugijos unikalumas tas, kad ji buvo pirmoji Medicinos draugija Rytų Europoje ir kad savo veiklą tęsia iki šiol. Tai rodo draugijos pastovumą, medicinos mokslo perimamumą, istoriškai perimtą veiklą žmonių, kurie dirbo savo krašto pažangai ir kultūrai. Vilniaus medicinos draugija susikūrė kaip pirmoji gydytojo ir farmacininkų tobulinimosi forma, kaip patirties ir mokslinės informacijos keitimosi organizacija. Uždarius Vilniaus universitetą 1832 m. taip pat Medicinos ir chirurgijos akademiją 1848 m., Vilniaus draugija liko vienintelis medicinos mokslo centras Lietuvoje. Šiuo metų draugija vienija visų medicinos specialybių mokslines draugijas ir bando spręsti visuotines medicinos problemas.

Galima tvirtinti, kad Vilniaus medicinos draugija buvo ir yra kultūrinė institucija, kuri rūpinasi ne tik profesiniais reikalais, mokslo naujovių diegimu, bet ir šalies sanitarijiniais, socialiniais reikalais, gydytojų ir kultūros darbuotojų vertės suvokimu bei iškelimu. Draugijos šūkis – „Tarnauti mokslui ir gimtajam kraštui“ – patvirtintas daugybės jos veiklos faktų.

Vilniaus medicinos draugija buvo įkurta Vilniaus universiteto profesorius Jozefo Franko iniciatyva, jo namuose, Pilies gatvėje. Pirmuoju pirmininku išrinktas Vilniaus universiteto prof. Andrius Sniadeckis, vicepirmininku – prof. J. Lobenveinas, sekretoriumi – prof. Jozefas Frankas. Vilniaus universiteto bibliotekos salėje įvyko iškilmingas draugijos posėdis, kur dalyvavo generalgubernatorius Rimski-Korsakov, įžymūs svečiai, Vilniaus gydytojai. Apie draugijos įkūrimą buvo

pranešta Maskvos, Dorpat (Tartu), Charkovo universitetų medicinos fakultetams, Peterburgo medicinos ir chirurgijos akademijai ir kt.

1807 m. buvo patvirtintas draugijos diplomai ir ženklas; jį nupiešė universiteto dėstytojas dailininkas J. Rustemas. Ženkle pavaizduota laurų ir palmių vainiku apsupta deivė Izidė. Šis ženklas ir iki šiol tebėra Vilniaus medicinos draugijos simbolis.

Pirmasis draugijos gyvavimo laikotarpis vadinamas universitetiniu (1805–1842), pasižymėjęs ryškiausia savo veikla. Šiuo laikotarpiu draugija užmezgė ryšius su žymiaisiais Rusijos imperijos ir Vakarų šalių mokslininkais, daugelis jų tapo draugijos Garbės nariais ir nariais korespondentais; jie siūsdavo draugijai savo mokslinius darbus ar skaitydavo pranešimus posėdžiuose. Su pasididžiavimu minėtini skiepijų nuo raupų atradėjas anglas E. Džener, anatomijos ir medicinos istorijos profesorius A. Portalis iš Paryžiaus, oftalmologijos profesorius J. Beras iš Vienos, garsus anatomas ir chirurgas A. Skarpa iš Italijos Pavijos universiteto, stetoskopo išradėjas profesorius R. T. Lenek iš Paryžiaus, garsus Paryžiaus chirurgas G. Diupuitren, tuberkuliozės ir choleros bacilų atradėjas R. Koch iš Berlyno, Rudolf Virchow iš Vokietijos, profesorius D. G. Balk iš Tartu universiteto, profesorius M. Mudrov iš Maskvos, profesorius S. Botkin iš Peterburg, garsusis rusų chirurgas N. Pirogov, rusų chemikas D. Mendelev, žy-

mūs Maskvos profesorius N. Filatov, F. Erisman, rusų chemikas D. Mendelev, žymūs Maskvos profesorius N. Filatov, F. Erisman, rusų fiziologas J. Sečenov, Paryžiaus medicinos akademijos sekretorius žymus medicinos istorikas Frederik Diubua ir daugelis kitų.

Nemažai šių žymių žmonių yra pasirašę Vilniaus medicinos draugijos „Aukso knygoje“, kuri ir dabar saugoma Vilniaus universiteto bibliotekos rankraštyne.

Draugijos nariai susirašinėjo su vakcinacijos nuo raupų pradininku E. Džener ir visais būdais propagavo skiepijimo idėją tarp vietinių gyventojų. 1808 m. Jozefas Frankas įsteigė Vilniuje Vakcinacijos institutą, kur buvo gaminama vakcina ir organizuojami skiepijimai nuo raupų. Po 1831 m. sukilimo caro valdžia Vakcinacijos institutą uždarė, nutrūko skiepijų gamyba bei gyventojų skiepijimai ir netrukus prasidėjo nauja raupų epidemija.

Šios draugijos dėka, Europos ir pasaulio medicinos naujovės ėmė greitai pasiekti Vilniaus gydytojus. Tai rodo daugybė faktų. 1846 m. amerikiečiai Morton Woran ir Jackson pirmą kartą chirurgijos praktikoje panaudojo eterio narkozę. Po 5 mėnesių Vilniaus medicinos draugijoje A. Adamovičius apie tai perskaitė pranešimą, o 1847 m. vasario mėn. chirurgas L. Liachovičius eterio narkozę panaudojo operacijos metu, šalindamas vėžio pažeistą

moters krūtį. 1896 m. neeiliniame draugijos posėdyje A. Geršūnas skaitė pranešimą apie V. Rentgeno atrastus spindulius, ir demonstravo rankos, kur buvo įstrigusi adata, rentgeno nuotrauką. Pasirodžius Europoje pneumatinėms dviračių padangoms, draugijos septynių narių komisija išnagrinėjo dviračių poveikį žmonių sveikatai ir 1898 m. perskaitė pranešimą „Apie fizinių pratybų ir ypač dviračių įtaką jaunam organizmui“.

XIX a. pabaigoje, kai suklestėjo bakteriologijos mokslai, draugijoje pradėtos nagrinėti infekcinių ligų problemos, atsižvelgiant į naujausius mokslo laimėjimus, ieškota būdų, kaip įveikti infekcijas, svarstyta, kaip diagnozuoti infekcines ligas, kokia yra jų epidemiologija ir profilaktika. Buvo aptarti Pastero ir jo bendraminčių pasiūlymai kaip įveikti pasiutligę, difteriją ir kitas ligas, perskaitytas pranešimas apie F. Šaudinio 1906 m. atrastą spirochetą. Garsusis vokiečių mikrobiologas, Nobelio premijos laureatas R. Koch pats susirašinėjo su Vilniaus medicinos draugija ir supažindino Vilniaus gydytojus su naujausiais tuberkuliozės diagnostikos būdais. draugijos archyve yra išlikę jo laišakai, nuotraukos.

Vilniaus medicinos draugijai rūpėjo ir sanitarijos problemos, kurios Vilniaus krašte visą laiką buvo aktualios. 1885 m. draugijoje įsteigta Sanitarijos sekcija. Jos nariai tyrinėjo sąlygas, turincias įtakos gyventojų sveikatai, rengė ir leido įvairius sanitarinio švietimo leidinius, aiškino gyventojams, kaip apsisaugoti nuo epidemijų ir ligų. 1887 m. Sanitarijos sekcija Vilniuje įsteigė Chemijos ir bakteriologijos laboratoriją.

Nukelta į 8 psl.

GELEŽINKELIO STOTIS

Mažytė, liūdna geležinkelio stotis ant žemės —
gimtinių laukų begalybė — pabunda mano kraujui...
Atgirgžda išblyškusio žydo skurdus diližanas —
migloti jo ratai aptiškę dumblais ir lietum —
ir atveža pilką, sudrėkusį rudens vakarą.

Į stulpo viršūnę užtraukia žibintą dejuojanti,
kažką švebeldžiuodamas sargas. Jo akys šviesios ir geros.
Tolybėj surinka išgąsdintos traukinio girios,
ir eglės į degantį debesį paneria galvas raudonas.

Žmonės. Nuliūdę ir šypsantys žmonės. Moterys. Vyrai.
Akimirksniui širdį ir veidą užtvinsta man klegesio bangos.
Susiliečia lūpos ir rankos. Kažkas susitinka, ir skirias...
Ir klykia ilgai skepetaitė balta iš traukinio lango.

Ir vėliai sudrėkę nakties ir tylos skudurai
nukrinta ant kosinčio sargo ir aklo žibinto,
kuprotos stotelės mieguistų akių ir nuaidinčio
žydo vežimo, ir šlepsinčių sutemos žingsnių.

Kreivi, susigūžę namukai, priglaudę suodinus veidus
prie spengiančių bėgių, sapnuodami miega...

Gelsvoj žibalinės lempos šviesoj susiliejusios raidės
ima mirgėti po minkštais nakties peteliškių šešėliais.

ŠEŠELIŲ KARALYSTĖN

Grįžtu saulėlydžio keliu atgal,
karklam siūbuojant.
Salų raudonos akmenis migla
skarom užkloja.
O vakaras vėsus ir liūdnas
per lygumas, per lygumas ateina.

Tolį paliko žemė, ir sapne
girdėti žodžiai.
Paliko soduose diena, pilna
ugnies ir rožių;
Paliko šuliniai neišgerti
giliai gelsvoj smilty.

Grįžtu. Girdžiu šnarėjimą vienodą
lengvų irklų.
Po mano kojom teka juodas
vanduo kitų šalių —
žvaigždėtas ir gilus.
Toli, virš tėviškės salų —

Viršum salų šikšnosparniai plasnėja:
viršum nebepažįstamų salų.

Saulės laikrodžiai

RAIMONDA RUKŠIENĖ

„Exultate” koncertas Philadelphijoje

Lapkričio 19 d. Philadelphijos Lietuvių namuose įvyko Cleveland Dievo Motinos parapijos choro „Exultate” koncertas. Choro vadovė, muzikė Rita Čyvaitė-Kliorienė, atveždama savo kolektyvą, kartu mums visiems atvežė tikrą šventę.

Vakara atidarė JAV LB Philadelphijos apylinkės valdybos pirm. Teresė Gečienė, pristatydamą svečius ir dėkodama vietiniams lietuviams už pagalbą ruošiant šią šventę.

Nors „Exultate” Philadelphijos lietuviams koncertavo pirmą kartą, tačiau jis yra gerai visiems žinomas, nuėjęs ilgą kūrybinį ir koncertinį kelią. Šio kolektyvo vadovė, muzikė Rita Čyvaitė-Kliorienė yra energinga, dinamiška, uždeganti chorvedė, 2006-aisiais metais įvyksiančios Aštuntosios lietuvių dainų šventės meno vadovė. Choro akompaniatorius — Michael Borowitz; solistė — Virginija Bruožytė-Muliolienė.

Koncerte skambėjo įvairaus žanro dainos: lietuvių liaudies, klasikinės, lietuvių kompozitorių bei religinio turinio. Tai pademonstravo kolektyvo aukštą pasiruošimo lygį, muzikinį išprusimą ir sugebėjimą interpretuoti įvairaus žanro muziką.

Pirmojoje koncerto dalyje „Haec est Dies” skambėjo įvairių autorių ir skirtingų laikotarpių religinė muzika. Energingu dirigentės mostu pradėta, nuskambėjo iškilinga „Exultate, Domino” (komp. Zangl) giesmė, nuteikdama klausytojus įdomiam ir prasmingam vakarui. Tai puikiai parinkta šio choro muzikinė „vizitinė kortelė”.

Giesmė „Sanctus” (komp. J. Berthier) buvo išradinčiai pajavirinta varpų skambesiu. Kupina susimastymo skambėjo „Ave Maria” (komp. S. Rachmaninov), iki širdies gelmių paliesdama klausytoją savo paskutiniu akordu — „Amen”.

Įdomia aranžuote išsiskyrė giesmė „Haec est Dies” (komp. J. Gal-

lus). Šiai giesmei atlikti choras pasidalino į dvi dalis ir skirtingose salės pusėse vedė muzikinį dialogą. Toks atlikimas reikalauja ypač gero susiklausymo. Choro vadovė R. Kliorienė valdingais rankų judesiais apjungė chorą, kurio garsai užtvindė visą salę.

Antroje koncerto dalyje — „Tėvyne mūsų” skambėjo lietuvių autorių dainos patriotine tematika. Tai muzika, lietuviams ypač brangi ir jaudinanti. Choro vadovės R. Kliorienės harmonizuota lietuvių karių daina „Mažam kambarėly” buvo atlikta prie žvakių šviesos. Tokie momentai ne tik suteikia kūriniui dar

gilesnę prasmę, bet ir pajavirina koncerto eigą.

Solistė V. Bruožytė-Muliolienė (sopranas) savo šiltu, aksominiu balsu palietė klausytojų širdis, atlikdama „Esi gyva, esi laisva” (komp. A. Bražinskas). Giesmę „Kristui Karaliui” choro vadovė R. Kliorienė skyrė šios giesmės autoriaus Jono Govedo atminimui, talkinusi „Exultate” chorui Čikagoje koncerto metu. Šią giesmę kompozitorius J. Govedas sukūrė 600 metų Lietuvos Krikščionybės sukakčiai paminėti. Ta proga ji buvo atlikta Romoje.

Trečioje koncerto dalyje — „Ta ta to, lingo rito” — klausėmės sutartinių, lietuvių liaudies dainų bei autorinių liaudiško pobūdžio dainų. Įdomiai skambėjo sutartinė „Aviza prašė”, išsiskirianti savo liaudišku ritmu. Gražiu kanonu nuskambėjo lietuvių liaudies daina „Gervelė”. A cappella atlikta „Kupolio kupolėlio” (komp. J. Tamulionis) žavėjo publiką sudėtingu ritminiu žaismu ir įdo-

miais liaudiškais sąskambiais.

Ketvirtąją koncerto dalį — „Komes turim nesilinksmit” — puikiai apibūdina jau pats jos pavadinimas. Čia išgirdome įvairių autorių humoristinio pobūdžio dainas. Visi su šypsena klausėmės choro vyrų atliekamos dainos „Pypkės dūmai” (komp. T. Makacinas). Publiką nustebino netikėtas duetas, kai prie choro solistės V. Bruožytės-Muliolienės iš salės prisijungė Philadelphijos lietuvis Rasos Brittain-Boberlytės balsas. Besiklausydami šio humoristinio dueto, mintyse savęs klausėme, kaip ir kada šios dvi gabios dainininkės iš skirtingų miestų spėjo susidainuoti. Dainininkės žavėjo publiką ne tik muzikiniais, bet ir aktoriniais sugebėjimais.

Koncertą apvainikavo paskutinė daina, kurią „Exultate” atliko kartu su Philadelphijos Šv. Andriejaus lietuvių parapijos chorą „Laisvė”. Šiam chorui vadovauja Ilona Babinskienė. Susijungę du chorai atliko tris dainas iš Aštuntosios lietuvių dainų šventės repertuaro. Į vieną darnų skambesį susijungę, choristų balsai suskambo galingais akordais, tarsi skelbdami artėjančią dainų šventę Čikagoje.

Paskutinė daina „Dainuokim, dainuokim, dainuokim” įtraukė ir publiką, uždegdama visus maloniam pabendravimui prie pokoncertinių vaišių.

Dėkojame visiems „Exultate” choro nariams, o ypač vadovei muz. Ritai Kliorienėi, už gražų vakarą. Choro atliktas platus ir įvairus repertuaras reikalauja ne tik daug darbo, laiko, energijos, bet ir didelių talentų, meilės muzikai, neblėstančio užsidegimo.

Ši didelį renginį sklandžiai suarošė JAV LB Philadelphijos apylinkė ir Philadelphijos Lietuvių jaunimo sąjunga. Didžiulę renginio sėkmę liudija pilna salė klausytojų, karšti jų plojimai ir pakili vakaro nuotaika. ☺

Jungtinis „Exultate” ir „Laisvės” choras. Diriguoja muz. Rita Kliorienė.

Atsisveikinant su prof. Rimvydu Šilbajoriu

Kaip perkūnas iš giedro dangaus trenkė žinia: mirė profesorius Rimvydas Šilbajoris. Mirė vos mėnesiui likus iki gražios sukakties — jo aštuoniasdešimtmečio. Išėjo Anapilin žmogus, tiek daug nusipelnęs Lietuvai ir lietuviams savo darbais.

Dar praėjusį rudenį skubėjau į Čikagoje vykusį Santaros-Šviesos suvažiavimą Lemonte pasiklausyti R. Šilbajorio paskaitos. Deja, jos nebuvo, bet organizatoriai apie tai nieko nepranešė.

Savo darbais žinomas ne tik Lietuvos, ne tik Amerikos lietuvių, bet ir pasaulio literatūrinei bendruomenei, Rimvydas Pranas Šilbajoris gimė 1926 m. sausio 6 d., per Tris karalius, Kretingoje. 1944 m. pasitraukė į Vakarų. Baigęs Vokietijoje Augsburg lietuvišką gimnaziją, pradėjo studijuoti Mainz universitete. Nuo 1949 m. gyveno JAV. 1955 m. apgynė magistro laipsnį Columbia universitete, o 1962 m. tame pat universitete jam suteiktas daktaro laipsnis. Nuo 1963 m. dirbo Ohio valstybiniame universitete.

Kokie skurdūs enciklopediniai duomenys: gimė, mokėsi, dirbo, mirė... O juk už šių datų slepiasi žmogus. Ir ne eilinis, bet žmogus, garsinęs Lietuvos vardą, nors gyvenime pats buvo kuklus.

Pirmą kartą su profesoriumi susitikau mokytojų tobulinimosi savaitėje Dainavoje prieš septynetą metų. Buvau atsakinga už stovyklautojų ir prelegentų apgyvendinimą. Su nekantrumu laukiau susitikimo, nes apie profesorį iš Amerikos, rašantį apie lietuvių rašytojus, žinojau jau Lietuvoje. Teko skaityti jo straipsnius *Literatūroje ir mene*.

Trečią stovyklos dieną atvyksta kresnas, neaukštas, su raginiais akinių rėmais, vasariškai apsirengęs žmogus. „Ieškau Laimos Apanavičienės, esu Rimvydas Šilbajoris“, — prisistatė. Paklaustas, kur norėtų apsigyventi, atsakė, jokių pageidavimų neturys — visur gerai. „Čia juk stovykla“, — dar pridūrė.

Ne taip seniai buvau atvykusi iš Lietuvos. Stebino profesoriaus paprastumas, kuklumas. Dar labiau stebino tai, jog profesorius savo mašina atvažiavo tolimą kelią, kad paskaitytų paskaitas čia susirinkusiems JAV liuanistinių mokyklų mokytojams. Ir ne tik paskaitytų. R. Šilbajoris nepraleido nei vienos kito prelegento paskaitos, dalyvavo visuose mūsų renginiuose.

Ir taip būdavo kasmet iki tol, kol jis nebegalėjo atvažiuoti — sunkiai susirgo žmona. Menu paskutinį pokalbį telefonu, kai eilinį kartą kviečiau į Dainavą. Sakėsi, labai nori atvažiuoti, bet negali dėl šeimyninių aplinkybių. Vylėsi, kad dar kartą galės su žmona nuvažiuoti į Lietuvą.

Stebino ne tik profesoriaus žmogiškumas, bet ir jo darbštumas, temų paskaitoms pasirinkimas. Įstrigo atmintin klausytos paskaitos apie rašytoją Jurgį Kunčiną ir jo romaną *Tula*, apie Jono Meko kūrybą. Patiko Leono Gutausko *Kam katinui ūsai?* knygos nagrinėjimas. Tema labai tiko mokytojų kursams (mažo berniuko klausimai savo seneliui apie gyvenimą), bet nustebi-

Daug metų bendraudamas su amerikiečių spauda, jis pristatydavo ir to mažo žemės lopinėlio pasaulyje — Lietuvos — rašytojus. Už tai mes turime būti dėkingi.

Užgeso profesoriaus žvaigždėlė. Visiems, ji kažkada pažinojusiems ar žinojusiems jo darbus, atmintyje išliks šviesus jo atminimas.

no autoriaus pasirinkimas. Juk net Lietuvoje tuo metu knygos autorius buvo žinomas kaip dailininkas, ne kaip rašytojas (mažai kas Lietuvoje iki nepriklausomybės atgavimo žinojo ir rašytoją J. Kunčiną). Profesorius pasakojo, kad J. Kunčiną „atrado“ tiesiog kažkuriame Vilniaus knygynų. Užėjęs jis atkreipė dėmesį į knygos pavadinimą — *Tula*. Būdamas slavistas, žinojo tokiu pavadinimu Rusijos miestą, kuris buvo garsus savo „samovarais“.

„Atsiverčiau, — pasakojo, — ir nebegalėjau sustoti skaitęs. Taip gražiai buvo aprašytas Vilniaus senamiestis“. Panašiai jam nutikę ir su L. Gutausku. Pirmiausia jį pažinojo kaip menininką, o paskui *Literatūroje ir mene* perskaitė recenziją apie jo knygą. Taip ir susidomėjo.

Prisimenu jį, nagrinėjantį Albino Žukausko (taip pat ne itin populiarus Lietuvoje, o, manau, Amerikos lietuviams visai nežinomo poeto) eilėraštį „Bulviene“, prisimenu jį viename susikaupto vakare, su žvake rankoje stovintį Dainavoje ant Kryžių kalno...

Kai ne taip seniai (2004 m.) pasirodė profesoriaus knyga *Poezijos skaitymai*, su malonumu ją perskaičiau ir pristaciau *Draugo* skaitytojams. Šią knygą jis irgi parašė šilbajoriškai — įdomiai sugretinęs, atrodo, nesugretinamus poetus.

Tai tik mažutė dalelė jo atliktų darbų. Rimvydas Šilbajoris yra išleidęs keletą knygų apie rusų rašytojus ir poetus, redagavęs daug žurnalų, bet, mano manymu, didžiausia jo meilė buvo lietuvių literatūra. Jis vienas iš *Lietuvių egzodo literatūra (1945–1990)* redaktorių, kartu su prof. Violeta Kelertiene daug metų redagavo išeivijos literatūrinį žurnalą *Metmenys*. Daugybę jo

straipsnių galima rasti Lietuvoje leidžiamuose savaitraščiuose *Literatūra ir menas*, *Šiaurės Atėnai*, žurnale *Metai*.

Būdamas pagal išsilavinimą slavistas, jis niekada neužmiršo esąs lietuvis. Mylėjo Lietuvą, jos kultūrą, mėgo lietuvių literatūrą. Ir ne tik mėgo. Prof. R. Šilbajorio dėka apie lietuvių rašytojus, poetus galėjo sužinoti ir Amerikos skaitytojai. Daug metų bendraudamas su amerikiečių spauda, jis pristatydavo ir

to mažo žemės lopinėlio pasaulyje — Lietuvos — rašytojus. Už tai mes jam turime būti dėkingi.

Užgeso profesoriaus žvaigždėlė. Visiems, ji kažkada pažinojusiems ar žinojusiems jo darbus, atmintyje išliks šviesus jo atminimas. Jo darbai dar ilgai garsins Lietuvos vardą. Jo dėka daugelis žmonių galės susipažinti su lietuvių literatūra.

Laima Apanavičienė

Jaunųjų menininkų paroda

Atkelta iš 3 psl.

Danieliui (12 m., Kalifornija) kaip ir keturiolikmetei Brunickaitei Agnei iš Alytaus su Lietuvos atgimimo simboliu siejasi garsių krepšinininkų portretai bei vardai. Autentiškas trečios vietos laimėtojo Navickas Nerijaus (17 m., Ukmergė) koliažas, kuriame istorinių Lietuvos pastatų nuotraukos apjungiamos grafišku piešiniu. Aštuoniolikmetis Ramūnas Petrusevičius (Musninkai) — daugiausia darbų atsiuntęs parodos dalyvis — eksperimentuoja grafišku piešiniu: plunksna atlikti kiek romantinės nuotaikos laukų peizažai, skutinėta vaško technika — senovinė lietuvių kopytėlė ir kt.

Lietuvos ir Amerikos jaunųjų

lietuvių menininkų darbai šlovina atgimusią nepriklausomą Lietuvą, ir su džiaugsminga viltimi žvelgia į ateitį, savo kūriniuose apjungdami istorinius, tautinius ir simbolinius motyvus. Neretai keliamas klausimas, ar Lietuvos jaunimas žengia tik materializmo keliu, nusišukdamas nuo ilgamečių dvasinių vertybių bei siekių, šioje parodoje atsakomas beveik vienareikšmišku „ne“: atgimusi Lietuva dvasingesnė nei bet kada: suzydėjusi gėlėmis, boluojanti bažnyčių fasadais, mirganti trispalvėmis ir sklendžiančiais vilties paukščiais. Jau vien pats jaunimo kūrybingumo faktas byloja pats už save. ☺

Vilniaus medicinos draugija

Atkelta iš 5 psl.

kurioje buvo rūpinamasi infekcinių ligų diagnostika ir jų apskaita, dezinfekcija, nemokamu skiepimu nuo raupų, šulinių švara, nutekamųjų vandenų nukenksminimu ir kt.

Vilniaus medicinos draugijos nariai tyrė ir nagrinėjo gyventojų sergamumo ir mirtingumo priežastis, labiausiai paplitusias ligas, siūlė kovos su jomis priemones. Draugijos iniciatyva nuo 1889 m. Vilniuje pradėta mirusiųjų registracija ir mirties priežasčių analizė.

Per visą draugijos istoriją buvo nepamirštama kaltūno „plica polonica“ tema. Tik 1876 m. draugijos premijuotu traktatu gyd. H. Dar-Do-bržickis galutinai įrodė, kad kaltūnas yra ne liga, o antisanitarijos ir nevalyvumo padarinys.

Vilniaus medicinos draugija turėjo tvirtą nuostatą, kad svarbiausias šalies turtas yra jo žmonės, todėl siekė ugdyti sveiką visuomenę. Dar 1809 m. J. Franko iniciatyva buvo įkurtas Motinystės institutas, kuris teikė medicininę ir materialinę pagalbą namuose neturtingoms ir viešioms gimdyvėms. Motinystės institutas buvo pirmoji tokio tipo medicinos įstaiga Europoje.

Draugija daug dėmesio skyrė mokyklų higienai, rūpinosi, kad visi mokiniai būtų paskiepyti, reikalavo neleisti į klases vaikų, sergančių užkrečiamomis ligomis, per didelius šalčius neversti vaikų eiti į mokyklą.

1860–1870 m. draugija, siekdama, kad medicinos pagalba būtų prieinama visiems, pasitelkusi valdžios institucijas, steigė nemokamas varguomenės ambulatorijas. 1870 m. per du mėnesius vienoje tokioje ambulatorijoje apsilankė 567 pacientai (V. Zagorskis, 1895 m.).

Buvo rūpinamasi ir farmacijos reikalais Lietuvoje. Vaistinėms buvo priskirti mokslininkų luomai, iki tol jie buvo laikomi pirkliais. 1819 m. draugijoje įkuriama Farmacijos skyrius, kuris galutinai sutvarkė vaistų signatūros reikalus.

Draugija domėjosi Lietuvos mineralinių vandenų gydomosiomis savybėmis, Druskininkuose, Stakliškėse, Vidžiuose, tyrė gydomąsias vandenų savybes.

Buvo nuolat dirbamas sanitarijo švietimo darbas, skelbiami straipsniai periodinėje spaudoje, leidžiami lapeliai ir brošiūros. Ypač reikšmingos buvo lietuvių kalba leidžiamos knygelės ir skelbiami straipsniai, nes taip buvo skleidžiamos medicinos žinios visoje Lietuvoje. Čia daugiausia nusipelnė draugijos nariai lietuviai, ne tik žymūs gydytojai, bet ir visuomenės bei kultūros veikėjai – A. Domaševičius, A. Vileišis, S. Matulaitis, J. Basanavičius.

Vilniaus medicinos draugijos veikla buvo be galo plati, aprėpianti ne tik medicinos mokslus, bet ir praktiką, farmaciją, higieną, visuomenės sveikatos ir sanitarijo švietimo sritis. Draugija buvo tikras kultūros židinys ir savotiška kultūros istorijos vykdytoja. Specialiuose savo posėdžiuose draugija pažymėdavo svarbesnius su savo veikla susijusius bei kultūrinius įvykius, jubiliejus. 1821 m. buvo pažymėtas E. Dženerio 70 metų jubiliejus, pagerbtas pran-

cūzų gydytojas Mare, žuvęs pasiaukojamoje kovoje su geltonojo drugio epidemija Ispanijoje, minėta J. Kovalskio, Adomo Mickevičiaus globejo sukaktis ir t.t.

Ši graži tradicija buvo tęsiama ir vėlesniais laikotarpiais.

Rusijos caro įsakymu uždarius Vilniaus universitetą, o vėliau ir Medicinos ir chirurgijos akademiją, Vilniaus medicinos draugijos veikla susilpnėjo, nes daug jos narių, žymių profesorių išvyko iš Vilniaus, tačiau draugija liko vienintelis medicinos centras Lietuvoje. Draugijos nariai tęsė tradicijas, rūpinosi medicinos naujienų skleidimu, gyventojų sveikatingumu, biblioteka ir kt.

Šiuo laikotarpiu pasiaukojamai draugijos dirbo ilgametis pirmininkas, Vilniaus patriotas profesorius A. Adamovičius (gimęs Vilniuje 1802 m., 1881 m. palaidotas Vilniuje. Antkapinis paminklas išlikęs Rasų kapinėse), draugijai pirmininkavęs žymus Vilniaus chirurgas Ipolitas Jundzilas, Savčiaus ligoninės vyriausiasis gydytojas. Jam vilniečiai atminimo lentą prikėlė Šv. Jokūbo bažnyčioje (tebėra), ji labai iškilmingai laidojo visas miestas (kapas išlikęs Rasose).

Draugijos narys Vilniaus medicinos ir chirurgijos akademijos auklėtinis J. Ticijus buvo labai populiarus gydytojas, filantropas, Vilniaus ir Lietuvos istorijos tyrinėtojas, jis buvo išrinktas draugijos garbės nariu. Draugijos sekretoriaus pareigas gražiai vykdė Vladislavas Zagorskis. Jo preciziškai sutvarkyta dokumentacija (Vilniaus universiteto bibliotekos rankraštyne) byloja apie draugijos gan aktyvią veiklą antruoju laikotarpiu, nors draugija ir buvo caro „ochrankos“ prižiūrima.

Pirmojo pasaulinio karo metu draugijos veikla buvo nenuosekli, tačiau visi išlikę jos nariai teikė visokeriopą medicinos pagalbą Vilniaus ir jo krašto gyventojams.

Lenkų okupacijos laikotarpiu draugijai pirmininkavo garsūs Vilniaus chirurgai – prof. T. Dembovskis, vėliau prof. K. Micheida. Draugija veikė Vilniaus Stepono Batoro universitete, buvo leidžiamas tęstinis leidinys *Pamietniki Wilenskiego Towarzystwa Lekarskiego* (Vilniaus medicinos draugijos darbai). Posėdžiai vyko reguliariai. Gražinus Vilnių Lietuvai 1939 m. spalio 10 d., jau po pusės metų, dvylikos lietuvių gydytojų grupė, iš jų penki universiteto dėstytojai: M. Karužaitė-Horodnicienė, S. Čepulis, K. Katilius, P. Čibiras, V. Baronas pratęsė Vilniaus medicinos draugijos veiklą. Antrasis pasaulinis karas sutrikdė viešą draugijos veiklą, tačiau ji buvo tęsiama gydytojų mokslinių susirinkimų priedangoje.

1945 m. Vilniaus medicinos draugija vėl oficialiai atkurama su 5 sekcijomis – chirurgijos, terapijos, akušerijos-ginekologijos, stomatologijos, sanitarijos ir higienos. Draugijai pradėjo pirmininkauti Vilniaus universiteto docentas B. Penkauskas, paskui pirmininku buvo prof. Pranas Norkūnas, vėliau – Vilniaus universiteto profesorius Liubomiras Laucevičius.

Vyko organizacinis kuriamasis darbas. Plenariniai posėdžiai buvo

skiriami visiems miesto gydytojams, nagrinėjami sveikatos apsaugos organizavimo klausimai, aptariami būdai, kaip įveikti infekcijas, pateikiamos suvažiavimų ataskaitos, rūpinamasi sekcijų veikla. Sekcijos dirbo ypač aktyviai – demonstruodavo ligonius, nagrinėjo diagnostikos ir gydymo klaidas, naujus gydymo metodus.

Gyd. Č. Kunevičiaus iniciatyva nuo 1975 m. atgaivinta senosios draugijos struktūra su reprezentaciniais posėdžiais, skiriamais visiems Vilniaus gydytojams. Plenariuose posėdžiuose aptariamos aktualiausios medicinos problemos, paminėtos įžymių žmonių ir įvykių sukaktys.

Minėtini svarbesni ir įdomesni šiuolaikinės Vilniaus medicinos draugijos darbai, posėdžiai ir pranešimai: 1976 m. daktaro Jono Basanavičiaus 125-ųjų gimimo metinių minėjimas ir prof. P. Čibiro pranešimas „Dr. Jono Basanavičiaus medicininė veikla“. 1977 m. posėdis tema „Medicinos etika ir gydytojo deontologija“. Pranešimus skaitė habil. dr. Erelis, gyd. Laužikas, gyd. J. Šapoka, doc. A. Vidugiris, gyd. J. Rudienė (posėdyje dalyvavo sveikatos apsaugos ministras doc. V. Kleiza). 1979 m. posėdis skirtas Vilniaus universiteto 400 metų jubiliejui. Kitame posėdyje rodytas kino filmas tema „Paminklo Jokūbui Šimkevičiui atidengimas“ (parengė gyd. G. Galkutė, Utenos centrinės ligoninės gyd. K. Preikša). 1981 m. pranešimas tema „Visuomenės auklėjimo blaivybės dvasia perspektyva“ (pranešėjai prof. S. Pavilonis, doc. V. Jonaitis). Išpūdzius iš VFR klinikų 1982 m. pasakojė prof. C. H. Kibarskis. 1983 m. pranešimas tema „Lietuvių liaudies medicinos turtai“ (prof. E. Šimkūnaitė). 1987 m. posėdis tema „AIDS – grėsminga venerinė liga“ (prof. J. Lelis). 1988 m. posėdis tema „Gyd. V. Kudirka – tautos dvasios gaivintojas“ (doc. A. Vaitiekūnienė). 1989 m. posėdis tema „Gydytojų rengimas Jungtinėje Amerikos Valstijose“ (Kentucky universiteto prof. D. Matulionis). 1992 m. posėdis tema „Dabartinė tuberkuliozės situacija Lietuvoje“ (prof. D. Gaidamonienė). 1996 m. pranešimas tema „Naujovės mūsų krašto stomatologijoje“ (prof. I. Balčiūnienė). 1998 konferencija tema „Šiuolaikinis skrandžio ir 12-tės žarnos opaligės gydymas“, skirta prof. Prano Norkūno 90-osioms gimimo metinėms, surengta kartu su Medicinos fakultetu ir Chirurgų draugija. 2004 m. susirinkimas apie širdies chirurgijos pradininką Vilniuje daktarą Borisą Efrosą.

Draugijos susirinkimuose pristatytos knygos: Jozefo Franko *Prisiminimai apie Vilnių* (vertėja dr. G. Dručkutė), prof. Prano Norkūno *Atsiminimai*.

Vilniaus medicinos draugijos tradicija – minėti savo narių gyvenimo ir veiklos sukaktis. 1979 m. minėta ir draugijos pirmininko Medicinos fakulteto dekanas prof. S. Pavilonio 60-metis, vėliau 70-metis, prof. Pr. Norkūno-75, prof. P. Čibiro-70, prof. Ch. Kibarskio-80, prof. Lelio-70 metų sukaktys ir kt.

Iškilmingai minėti Medicinos fakulteto ir draugijos jubiliejai. Minint Medicinos fakulteto 200 metų sukaktį, Vilniaus medicinos draugijos

užsakyta, buvo sukurtas jubiliejinis medalis (autoriai-dailininkas P. Repšys ir gyd. Č. Kunevičius) ir 1981 m. lapkričio 24 d. iškilmingai įteiktas Medicinos fakultetui. Vilniaus medicinos draugija minėjo savo 175, 190 metų sukakties jubiliejus Vilniaus universiteto Kolonų salėje.

Iš viso jau buvo 69 plenariniai draugijos posėdžiai, perskaityta 139 pranešimai.

Draugijos pirmininko prof. S. Pavilonio siūlymu, buvo įsteigta Vilniaus medicinos draugijos premija už geriausią mokslo darbą, idiegtą į praktiką. Iki šiol premijuoti pateikta 90 darbų, įteiktos 28 premijos ir Vilniaus grafikos Ramutės Vėliuvenės sukurti diplomai.

Vilniaus medicinos draugija parengė ir išleido 2 knygas: *Vilniaus medicinos draugija (1805-1985 m.)*, straipsnių rinkinys (Vilnius, 1988 m.) ir *Vilniaus medicinos draugija (1805-1998 m.)*, straipsnių rinkinys (Vilnius, 1999 m.). Leidžiamas mokslinis žurnalas gydytojams *Medicinos teorija ir praktika*. Draugijos iniciatyva išleista Lietuvos chirurgų patriarcho prof. Prano Norkūno *Atsiminimų knyga*.

Vilniaus medicinos draugija jau du šimtmečius tęsia savo veiklą, jungia 20 specialybių medicinos draugijų, reguliariai rengia posėdžius, teikia premijas, dalyvauja Medicinos fakulteto veikloje, turi nuopelną Vilniaus medicinai ir visai šaliai, išlieka kaip istorinė kultūros institucija.

LITERATŪRA

1. Vilnius medicinos draugijos archyvas, Vilniaus universiteto bibliotekos rankraštyno fondas F-26, 1805–1939.
2. *Pamietniki Towarzystwa Lekarskiego Wilenskiego*, t. I–II, 1818–1821, R. I–XV, 1925–1939.
3. Bielinski J. *Cesarskie Towarzystwo Lekarskie*. Warszawa, 1890.
4. *Devianostoletije imperatorskogo Vilnius-kogo medicinskogo obščestva*. Red. V. B. Zagorskogo. Vilno, 1896.
5. Frankas J. *Atsiminimai apie Vilnių*. Vilnius, 2001.
6. Girdzijauskas V., Bizilevičius S. Vilniaus medicinos draugijos vaidmuo vystant medicinos mokslo ir gydymo pagalbą Lietuvoje. In: *Vilniaus Valst. V. Kapsuko v. universiteto mokslo darbai*, t. XVII, Medicinos mokslų serija, 1958, t. 4, p. 36–50.
7. Kunevičius Č. *Vilniaus medicinos draugija 1945–1975 metais*, Klinikinės medicinos klausimai. Vilnius: VVU, 1976, p. 3–24.
8. *Vilniaus medicinos draugija (1805–1985 m.)*: straipsnių rinkinys, Vilnius, 1988.
9. *Vilniaus medicinos draugija (1805–1998 m.)*: straipsnių rinkinys, Vilnius, 1999.
10. Vilniaus medicinos draugijos archyvai 1977–2003 (rankraščiai).